

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้กำหนดไว้ให้สิทธิแก่ประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจต่างๆ มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ทราบถึงสิทธิดังกล่าว โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลักๆ คือ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดให้ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในการครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนตัวของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้แต่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายตัวหลัก ยังได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ แล้วก็มี พระราชบัญญัตินี้ที่มีบทบัญญัติเพิ่มเติมในรายละเอียด เช่นว่า ประชาชนมีสิทธิอย่างไรบ้าง เจ้าหน้าที่มีหน้าที่มีสิทธิอย่างไร ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่ยอมให้ข้อมูลจะอย่างไรได้บ้าง

ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อ กำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะได้รับข้อมูลเพื่อให้ระบบราชการโปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันการทุจริต เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง สามารถคุ้มครองข้อมูลของตนเอง

ปกติในอดีตนานมาแล้ว หากประชาชนต้องการจะทราบข้อมูลต่างๆจากทางเทศบาล เช่น อยากทราบว่างบประมาณปีนี้มีเท่าไร จะใช้จ่ายในการทำอะไรบ้าง หากมาขอข้อมูล เจ้าหน้าที่เทศบาลก็อาจจะปฏิเสธ ไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวได้โดยอ้างว่าเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลนี้ แต่ในปัจจุบันแม้จะไม่มีส่วนได้เสีย ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง อยากทราบเฉยๆ หรือ นักเรียนนักศึกษาอยากจะขอข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา หรือมีเหตุผลส่วนตัวอื่นๆ ก็มาขอข้อมูลได้ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของเทศบาล มีบริการให้ประชาชนสามารถตรวจดูข้อมูลได้

ข้อมูลอะไรบ้างที่ขอได้

ตามหลักของ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ได้กำหนดว่า เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น ซึ่งหมายความว่า หน่วยงานราชการมีหน้าที่ที่ต้องเปิดเผยข้อมูลต่างๆให้ประชาชนที่มาร้องขอทราบ โดยมีหลักว่าต้องเปิดเผย แต่ก็มีข้อมูลบางประเภทที่กฎหมายบอกเป็นข้อยกเว้นไม่ต้องเปิดเผย เช่น สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นส่วนตัว ย่อมได้รับการคุ้มครองไม่ต้องเปิดเผยเว้นแต่ จะได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลนั้นก่อน

ยกตัวอย่างข้อมูลที่เปิดเผยได้เช่น เทศบัญญัติ แผนงานโครงการต่างๆ งบประมาณ ประกาศประกวดหรือสอบราคาจัดซื้อจัดจ้าง ราคากลาง ผลการประกวดราคาหรือสอบราคาจัดซื้อจัดจ้าง คำสั่งให้ผู้รับเหมาเป็นผู้ทำงาน การสั่งอนุญาตหรือปฏิเสธการก่อสร้างอาคาร คำสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติต่างๆ นโยบายเทศบาล แกลงต่อสภาเป็นต้น ซึ่งการเปิดเผยนี้หากมีข้อมูลที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยเทศบาลก็มีสิทธิ ลบ ตัดทอน ในส่วนที่ห้ามเปิดเผยได้ ซึ่งเรียกว่าเปิดเผยบางส่วนได้

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารก็มีหลายวิธีคือ

- ๑ การลงพิมพ์ไว้ในราชกิจจานุเบกษา
- ๒ การจัดไว้ให้ประชาชนได้ตรวจดู ซึ่งเทศบาลก็ได้มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนตรวจดูได้ด้วยตนเอง และสามารถตรวจดูข้อมูลได้จาก Website ของเทศบาล
- ๓ การจัดทำให้ตามคำขอเฉพาะราย
- ๔ การเปิดเผยตามกฎหมายที่กำหนดไว้

โดยประชาชนสามารถมาติดต่อที่เทศบาลแจ้งความจำนงต่อเจ้าหน้าที่ว่าต้องการข้อมูลใด เจ้าหน้าที่ก็จะอนุญาตให้นำไปถ่ายเอกสารโดยคิดค่าธรรมเนียมได้ โดยเฉพาะถ้าต้องการให้เจ้าหน้าที่รับรองสำเนาที่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มีข้อมูลข่าวสารบางอย่างที่อาจไม่ต้องเปิดเผย ยกตัวอย่างเช่น ความเห็นของเจ้าหน้าที่ในที่ยังไม่มีข้อยุติในเรื่องความปลอดภัยของบุคคล หรือในเรื่องข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล เป็นต้น

ยกตัวอย่างข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เป็นข้อมูลเฉพาะตัว เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน ลายพิมพ์นิ้วมือ รูปถ่าย ชื่อ-นามสกุล เป็นเรื่องข้อยกเว้นที่จะไม่เปิดเผยต่อคนทั่วไป แต่ก็มีข้อยกเว้นว่า ถ้าเจ้าของข้อมูลอนุญาตก็สามารถเปิดเผยต่อผู้มาขอข้อมูลได้ และเจ้าของข้อมูลย่อมมีสิทธิตรวจสอบข้อมูลของตนได้เพื่อว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องก็สามารถแจ้งขอให้แก้ไขได้

สมมุติว่าประชาชนขอข้อมูลจากโรงพยาบาลเทศบาลว่ามีคนไข้ปีนี้กี่คน ย่อมขอได้ แต่ถ้าอยากทราบว่าคนไข้ชื่ออะไรบ้าง และอยากทราบประวัติคนไข้ โดยอ้างว่าจะเอาไปทำวิจัย อันนี้ก็แน่นอนไม่สามารถขอได้ แต่ถ้าเป็นกรณีบริษัทประกันชีวิตซึ่งรับทำประกันทำชีวิตกับ ผู้ทำประกัน แล้วมีข้อตกลงว่า ผู้ทำประกัน ต้องไม่เป็นโรคมะเร็ง แต่ ผู้ทำประกันซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนเองเป็นมะเร็ง แต่โกหกบริษัทประกัน แล้วต่อมาตาย บริษัทก็สามารถไม่จ่ายค่าประกันได้เพราะว่า ผู้ทำประกันทำผิดเงื่อนไข ถ้าทายาทของผู้ทำประกันฟ้องเรียกเงินประกัน บริษัทประกันก็สามารถขอข้อมูลจากโรงพยาบาลเกี่ยวกับประวัติสุขภาพของผู้ทำประกันได้ ว่าเป็นมะเร็งหรือไม่ โรงพยาบาลก็ต้องเปิดเผยข้อมูลแก่บริษัทประกัน แต่บริษัทประกันอาจต้องแนบหมายคำสั่งศาลที่ตนขอให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประวัติสุขภาพของผู้ทำประกันได้ ซึ่งตามปกติโรงพยาบาลต้องไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าว

เมื่อมีหลัก ก็ต้องมีข้อยกเว้น และก็ยังมียกข้อยกเว้นของข้อยกเว้นอีก ซึ่งเป็นกรณีให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้เช่น เป็นกรณีเปิดเผยต่อเจ้าหน้าที่ ในหน่วยงานนำไปใช้ตามอำนาจหน้าที่ เปิดเผยต่อหน่วยงานที่ทำงานด้านสถิติ การใช้เพื่อประโยชน์ศึกษาวิจัย กรณีเปิดเผยต่อศาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอำนาจตามกฎหมาย (เช่นกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาเทศบาลเพื่อขอข้อมูลที่อยู่ รูปถ่ายของคนร้าย เพื่อใช้ประกอบการออกหมายจับ)

สมมุติว่า มีประชาชนมาขอข้อมูลข่าวสารจากเทศบาลแต่เจ้าหน้าที่ไม่ยอมให้เพราะเห็นว่าการเปิดเผยอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของผู้อื่น เจ้าหน้าที่ก็สามารถคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลได้และมีสิทธิไม่ให้ข้อมูลได้ หรือกรณีผู้อื่นที่ทราบว่า การเปิดเผยข้อมูลอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของตนก็มีสิทธิคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลได้เช่นกัน โดยต้องทำเป็นหนังสือแจ้งต่อเจ้าหน้าที่

ตามกฎหมายกำหนดว่าผู้ขอข้อมูลก็ยังมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าหน้าที่ ที่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลได้ โดยอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลข่าวสาร

ซึ่งการอุทธรณ์มีได้ ๓ กรณี คือ

๑ กรณียื่นคำขอแล้วหน่วยงานไม่เปิดเผย

๒ เจ้าหน้าที่ไม่รับฟังคำคัดค้านของผู้มีส่วนได้เสียที่ได้คัดค้านกรณีตนอาจเสียประโยชน์จากการเปิดเผยข้อมูล

๓ กรณีหน่วยงานของรัฐไม่แก้ไขตามคำขอของเจ้าของข้อมูลที่มีคำขอให้แก้ไขข้อมูลของตนเนื่องจากไม่ถูกต้อง

นอกจากนี้ถ้าผู้ขอข้อมูลเห็นว่าเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ หรือเห็นว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติล่าช้า หรือไม่ได้รับความสะดวกโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ก็มีสิทธิร้องเรียนเจ้าหน้าที่ได้เช่นกัน

นายกันทร กฤตรัชตนันต์

นิติกรชำนาญการพิเศษ

๘ เมษายน ๒๕๕๙